

**Föreningen
Södermanlands
Ornitologer**

Länsstyrelsen
Susanna Isberg
611 86 Nyköping

Remissvar :

Revidering av beslut och skötselplan för Hedlandets naturreservat i
Eskilstuna kommun . Dnr 511-988-2013

Nedanstående ideella föreningar har tagit del av ovanstående förslag till
revidering av beslut och skötselplan för Hedlandets naturreservat

Syfte med naturreservatet

Våra synpunkter

Vi är helt eniga beträffande syftet. Speciellt tillfredsställande anser vi är ambitionerna att kombinera restaurering av naturvärden med bevarande av ett delvis ålderdomligt landskap kombinerat med åtgärder för rekreation och friluftsliv. Sammantaget vittnar det väl genomarbetade förslaget till skötselplan om helhetssyn byggt på områdets förutsättningar och läge

Länsstyrelsen bedömer att skogsbruk, andra arbetsföretag eller anläggningar delvis går att förena med bevarande av områdets höga naturvärden.

Våra Synpunkter

Vi håller med under förutsättning att såväl den generella som den förstärkta hänsynen utvecklas till något som ingår i hela skötselprogrammet för kommande bestånd. Att åtgärder görs i såväl PG som PF, som underlättar för betesbegärligt löv som exempelvis sälg att bilda träd i anslutning till impediment, kantzoner och utmed skogsbilvägar. Vid avverkningar skall man inte bara lämna, spara, träd utan aktivt skapa substrat och strukturer för att också i produktionsområdena restaurera/återskapa naturvärden som skogsbruk och annan mänsklig påverkan under mycket lång tid påverkat negativt. Önskvärt är också att kommande bestånd får en större lövandel och då anpassat till markslag.

Historisk och nuvarande markanvändning

Hedlandets naturreservat har tidigare tillhört Biby herrgård, vilket i hög grad präglat området. Kulturlandskapet är i huvudsak det samma som under 1800-talet, karaktäriseras som ett småskaligt odlingslandskap med torpbebyggelse, mindre arrendegårdar och småindustrier för herrgårdens behov, såsom kalkbrytning, kalkbränning, kolmilning och kvarndrift. Denna samhällsstruktur, där torparna och arrendebönderna utgjorde stommen i herrgårdens arbetsorganisation, är fortfarande skönjbar genom den bebyggelse och de kulturminnen som fortfarande finns kvar.

Våra synpunkter

Det är viktigt att kombinera historisk, nuvarande och framtida markanvändning. Vi måste förstå historien för att förstå nutid och utifrån detta forma framtid. (Vi kan inte utgå från sådant som inte finns) Att succesivt återskapa områdets infrastruktur i form av gamla brukningsvägar för att ge dem en nutida och framtida funktion som cykel- och ibland ridleder kan vara ett exempel på hur en historisk infrastruktur kan bevaras, förklaras och ges en nutida och framtida betydelse. Där terrängen är flack ges möjligheter till leder för rörelsehindrade. Skogsbruket skall ta hänsyn till de gamla brukningsvägarna. (God kännedom om det gamla vägnätet finns hos Naturskyddsföreningen i Eskilstuna). Att slåtter eller bete framför allt i de områdena med fina ängsväxter återupptas är mycket önskvärt.

Vi håller helt med om prioriteringen och anser den vara av stor vikt.

Vi håller också med om vikten av att före detta åkermark hålls i hävd genom slåtter.

Erfarenheter från 2007 visar att, då på grund av uteblivet bete, att sen slåtter kan gynna kornknarr. Tid för slåtter bör anpassas efter eventuell förekomst av kornknarr.

Hedlandet utgör en del av den så kallade värdetrakten Hjälmarens lövskogar. Den 26 september 2013 undertecknade Länsstyrelser, Skogsstyrelsedistrikt och kommuner runt Hjälmarens den gemensamma strategin ”Hjälmarelandskapets lövskogar”. Syftet är att genom ökat samarbete och särskilda insatser behålla det unika lövlandskapet runt sjön. Hjälmarelandskapet är unikt genom den lövrikedom som präglar skogar och kulturmarker. Lövskogarna har biologiska och sociala värden, men också produktionsvärden. En stor andel av lövskogarna i Hjälmarelandskapet står på så kallad landvinningsmark från den stora sjösänkningen av Hjälmarens i slutet på 1800-talet. Från början användes markerna för slåtter och bete, men ganska snart växte de igen med björk och ask. Längre upp från sjön finns också ett stort inslag av ädellövträd som alm, ask, lind och ek. Lövskogarna vid Hjälmarens är viktiga för framtidens skogslandskap.

Våra synpunkter

Återigen är vi helt eniga med författarna till förslaget till skötselplan. Vi vill gärna i sammanhanget ändå tillägga att satsningen på löv i reservatet får en större mening, ekologisk effektivitet, eftersom den så väl sammanfaller med ett i övrigt lövrikt landskap.

Skötsel av skog

Skogsbruk kommer fortsättningsvis att bedrivas i Hedlandets naturreservat, men anpassas till de särskilda natur- och kulturvärden som finns. Områden som idag har lägre naturvärden men har utvecklingsmöjligheter kommer att skötas med inriktning på att återskapa höga naturvärden. Markägarens ambitioner med reservatet är att gynna lövträden, framförallt björk och asp samt att omföra ett antal produktionsskogar till naturskogar av både barr och löv. Som tidigare nämnts så beskriver skötselplanen en målbild för skogsmarken.

Naturvårdsmål - NO och NS

I skogar med naturvårdsmål skiljer man på orörda och skötta bestånd. Av tradition har skoglig naturvård varit knuten till att lämna skogar orörda, men under senare tid har behovet att även sköta skogar med höga naturvärden aktualiserats. Det övergripande motivet till att arbeta med naturvårdande skötsel är att bevara och utveckla biologisk mångfald. Det finns framförallt fyra olika anledningar till att naturvårdande skötsel behövs i det svenska skogslandskapet:

- Återskapa skogstyper som till stor del försvunnit genom bland annat hundra års skogsskötsel.
- Efterlikna de naturliga störningar som till stor del saknas i dagens skogar.
- Bevara och utveckla det biologiska kulturarvet.
- Utveckla ekologiskt funktionella skogslandskap.

Naturvårdsmål – NO.

Våra synpunkter

Skrivningar som medger vissa åtgärder i NO- bestånd tycker vi är bra, men för återhållsamt hållna eftersom utgångsmaterialet är skogar som påverkats av hundra års skogsskötsel och annan mänsklig påverkan. Därför bör, menar vi, ett adaptivt och mera öppet synsätt för restaureringsåtgärder vara gällande. Det innebär inte att åtgärder måste utföras omedelbart, utan att sådana ska vara möjliga. Det gäller till exempel oönskad förgraning.

Naturvårdsmål – NS.

Redan utförda åtgärder är goda förebilder. Trots det dristar vi oss att efterfråga störningar i något högre grad.

PG och PF har vi berört under Syfte med naturreservatet.

Skötsel av vattenområden och våtmarker

Inom Hedlandets naturreservat finns över 100 ha vatten. Runt 70 ha ingår i Hjälmarén och Hyndevadströmmen. I reservatets södra delar finns sjöarna Lomsjön och Ölsjön. I väster finner man en utdikad sjö, Lillsjön och i den centrala delen av reservatet finns två myrar. Den ena finns öster om Måstorp och är till största delen utdikad. Det finns myrmark runt Ölsjön. I nordöstra hörnet av reservatet finns området Tandlaviken- Tandlaån. Området ingår i våtmarksinventeringen som klass 3, en mad vid vattendrag med delvis öppet vatten. Inom området finns två stycken markavvattningsföretag, vid

eventuella naturvårdande åtgärder för att exempelvis återställa hydrologi måste hänsyn till detta tas.

Våra synpunkter

Ambitionerna att återställa hydrologin i sumpskogar och våtmarker är berömvärdt och något vi ser som mycket tidsenligt och framsynt. Vi förstår naturligtvis att hänsyn till existerande markavvattningsföretag är nödvändiga, men menar att hänsyn till framtid bör ges större tyngd än vad som ofta är fallet.

Ölsjön

Beskrivning

Skogstjärn med öppen vattenspegel och en vegetation av bl.a. näckrosor, gäddnate, kaveldun och bladvass. Väster om den öppna vattenytan ligger en mindre ö som är helt omgiven av sankmark. Sankmarken övergår, runt hela sjön i en lövträdsbård. Hela området är sänkt, troligen under 1800-talet.

Bevarandemål

Att återställa sjöns hydrologi inklusive utloppsbacken.

Skötsel

Undersöka och om möjligt återställa hydrologin.

Hasbäcken

Beskrivning

Ett mindre vattendrag som mynnar ut i Hyndevadströmmen.

Våra synpunkter

I Hasbäckens, Kvarnåns, andra mindre bäckar och diken samt kanske också Tandlaåns utlopp föreslår vi åtgärder för att återskapa deltan. Åtgärderna för att bromsa vattnets flöde anpassas till aktuell topografi.

Kvarnån inkl Lillsjön

Beskrivning

Kvarnens vatten kommer söderifrån via Lillsjön och rinner ut i Kvarnviken, Hedfjärden. Ån är bitvis kraftigt utträtad och utdikad.

Bevarandemål

Att återställa åns hydrologi

Skötsel

Undersöka och om möjligt återställa hydrologin. En återmeandring av vattendraget främst mellan Måstorp och Lillsjön är värdefullt. Att gynna lövträd längs ån.

Våra synpunkter

Här finner vi ett av väldigt få förslag där vi inte delar författarnas värderingar. Att återskapa något av ursprunglig hydrologi ser naturligtvis som lovvärdt. Men att återmeandra Kvarnån tycker vi innebär ett allt för stort ingrepp i det system som gjorde Hedtorps kvarn effektiv. Vi föreslår i stället att Lillsjön återfår den vattenhållande förmåga, som den troligen hade då den fungerade som vattenmagasin och återfår samtidigt så långt möjligt vattennivån i en ursprunglig Lillsjön. Vi önskar viss siktröjning uppströms Hedtorps kvarn närmast vägen för att åskådliggöra det stora arbete som krävdes för att förse kvarnen med vatten.

Friluftsliv

Beskrivning

Hedlandet är ett friluftsrervat För besökare erbjuder Hedlandet en fantastisk variation. Hedlandet är ett av Södermanlands största reservat på över 1300 ha och här hittar man alla tänkbara naturtyper, allt ifrån barrblandskogar till lövskogar, sumpskogar, hållmarksskogar, lövängar och skogsbeten. Skogen ramas väl in av ett gammalt jordbrukslandskap med minst 100 ha naturbetesmark eller f.d slåtterängar. I kombination med över 30 gamla torp o gårdar från 1700- talet och 34 fornlämningar är Hedlandet unikt. Hedlandet kan nyttjas hela året och är attraktivt för bärplockning, vandringar, bad, naturstudier och motion i olika former. Hedlandets naturreservat ligger inom riksintresse för friluftsliv.

Våra synpunkter

Vi tror att det finns stora möjligheter att marknadsföra och kanalisera friluftsliv och turism med hjälp av satsningen på Hedlandet. Dess kulturella historia kan berättas och uppmärksammas liksom den satsning som markägaren gör för att öka den biologiska mångfalden på olika sätt i hela reservatet. Vi anser att det är tre viktiga ben som måste beaktas när det gäller Hedlandets naturreservat

□ **friluftslivet** och allmänhetens tillträde till reservatet. Reservatets storlek, drygt 1000 ha, ger betydande möjligheter också åt fritidsaktiviteter och tysta utrymmeskrävande aktiviteter som ridning och cykling. Det gamla kulturlandskapets infrastruktur i form av brukningsvägar kan samtidigt lyftas fram och få en funktion i både nutiden och framtiden. (Hos Naturskyddsföreningen i Eskilstuna finns god kunskap om det gamla vägnätet).

□ **det kulturella arvet** som Hedlandet efterlämnar och som kan berättas och visas. Landskapet inom området, bör ses som mycket betydelsefullt ur kulturell synpunkt.

□ **den biologiska mångfalden** som förstärks av Sveaskogs skötselplaner

Undertecknade ideella föreningar föreslår, att det skapas ett besökscentrum på det idag öppna och till en del redan hårdgjorda området norr om Björstorp och väster om Strömsäng. Med sin storlek och sitt läge bedömer vi det vara som gjort som parkeringsyta för släpförsedda bilar. En informationstavla bör placeras där vägen delar sig med en gren till Bibybron och en gren till Strömsäng. Tavlan bör innehålla information på svenska och engelska dels om reservatet dels om Hedlandet, Hjälmarens och miljöhänsyn i området. Informationen om Hedlandet bör innehålla rastplatser, utsiktspunkter inklusive fågeltorn, gångstråk, allemansrätt och platser för båtilläggnig. Informationen utformas för att passa en kommande ny bro över till Biby.

Som vi ser det kan besöksplatsen ”Porten till Hjälmarens” ge stora möjligheter att på en central plats i Hedlandets naturreservat informera och kanalisera friluftslivet, dels inom reservatet men också fritidsfisket i Östra Hjälmarens och Hjälmarens en i nuläget outnyttjad resurs för trakten och kommunen. Vi tror, att det finns en unik möjlighet att på ett organiserat sätt, med bland annat hänsyn till yrkesfisket, gösens lekplatser samt störningskänsligt fågelliv, succesivt göra Hjälmarens mera tillgänglig. Nu sker fritidsfisket på ett ibland oönskat vild-vuxet sätt. Tillgängligt naturligtvis också för andra typer av båtliv.

Med en ny gång/cykelbro vid Biby kan man via ledkartor från Hedlandet informera och styra naturturism bland annat till Natura 2000- området Lövön.

Den befintliga båtilläggningsplatsen mellan Strömsäng och vägkorset bör förbättras och få en mindre lutning ner mot Hyndevadsström. I anslutning till denna iläggningsplats bör

finnas fler parkeringsplatser samt toaletter utformade för en framtid, då kommunen inte längre tar hand om latrin.

Utformning av rastplatser och toaletter samt all information utformas för att passa rörelsehindrade. Idéer till toaletter kan hämtas från Öby kulle vid Kvismaren och Fågeludden vid Hornborgasjön. Nya Bibybron bör utformas så att den passar även rörelsehindrade. Idéer för utformning av information till handikappade kan hämtas från Västerås stads satsning på Gäddeholm.

Även tysta aktiviteter som vandring på reservatets leder, hästridning på iordningställda ridleder, beskrivning av besöksplatser till områdets kulturella lämningar kan samlas till denna plats. Ansvaret för underhåll av informationsplatser vid ”Porten mot Hjälmarén” och i terrängen bör regleras i avtal mellan markägaren Sveaskog och kommunen.

Vi som ideella föreningar ställer gärna upp i framtida diskussioner med myndigheter och berörda intresseföreningar kring friluftslivet i Hedlandets naturreservat och dess närområde.

Artnoteringar

Vi vill påpeka några fakta om förekomsten av olika kärlväxter

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödl etc	Synpunkt
Darrgräs	Briza media	EN	Ej rödlistad
Fältgentiana	Gentianella campestris	VU	Kategori EN
Grönvit nattviol	Platanthera chlorantha	S	Ej signalart enligt Skogsstyrelsen
Jungfrulin	Polygala vulgaris	S	Ej signalart enligt Skogsstyrelsen
Knärot	Goodyera repens	NT	Rapporterad i Artportalen endast utanför reservatet
Lopplummer	Huperzia selago	S	Ej signalart enligt Skogsstyrelsen
Mattlummer	Lycopodium clavatum	S	Ej signalart enligt Skogsstyrelsen
Nästrot	Neottia nidus-avis	S	Rapporterad i Artportalen endast utanför reservatet
Purpurknipprot	Epipactis atrorubens	S	Rapporterad i Artportalen endast utanför reservatet
Prästkrage	Chimaphila umbellata	ÄoB	Latinskt namn är: Leucanthemum vulgare
Ryl	Chimaphila umbellata	EN	Rapporterad i Artportalen endast utanför reservatet
Skogsklocka	Campanula cervicaria	S	Är rödlistad kategori NT. Rapporterad i Artportalen endast utanför reservatet

Följande arter rapporterade i Artportalen från reservatet bör även omnämnas:

Glansnäva	Geranium lucidum	
Gullpudra	Chrysosplenium alternifolium	S
Krissla	Inula salicina	
Sårläka	Sanicula europaea	S
Säfferot	Seseli libanotis	
Tandrot	Cardamine bulbifera	S
Vätters	Lathraea squamaria	S
Ängsskära	Serratula tinctoria	NT

Vattenskyddsområde

Undertecknade föreningar vill uppmärksamma Länsstyrelsen på att Hedlandets Naturresevat ligger uppströms Eskilstuna kommuns vattentäkt i Hyndevad med de behov som finns av vattenskyddsåtgärder. Som bekant saknar Eskilstuna reservvattentäkt. Detta kan ha betydelse för lokalisering av permanenta båtplatser för större fritidsbåtar i Hedlandets naturresevat.

Eskilstuna 2014-10-25

För Naturskyddsföreningen i Eskilstuna   För Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Sten Ullerstad   Leif Carlsson

För Naturskyddsföreningen i Sörmland   För Föreningen Sörmlands Ornitologer

Karl-Axel Reimer   Lennart Eriksson